ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դատաստանական նոր ծրագիր. Մի մարդասէր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աշխատաւորը և ոչ բուրժուան. Բագուի նաւթարդիւնաբերողների XII ժողովը. Ռուսաց դրամատիկական ներկայացումները.—Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դպրոցական գործը Վանում. Պատերազմ. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Ֆրանսիայից:

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Մենք այժմ միջոց ունենք ծանօթանալու այն ծրագրի հետ, որ մշակված է գաւառական դատարանների մասին: Արդարադատութեան մինիստրութեան օրգանի վերջին համարում զետեղված է այդ ծրագիրը, որ պարունակում է իր մէջ նոր և կարևոր կէտեր: Կանգ առնենք գլխաւոր հիմունքների վրա:

Ծրագրի կենտրոնական մասը կազմում է դատարանի գործունէութեան շրջանը: Այդ շրջանը կազմում է ոչ թէ գաւառը, այլ գաւառամասը: Գաւառամասի դատաւորը ոչ միայն քննում է իր շրջանի այն գործերը, որոնք ենթարկվում են հասարակ դատարաններին, այլ և կատարում է քննիչի և մասամբ նօտարի պաշտօններ: Այդպիսով գաւառամասի դատարանը իր մէջ կենտրոնացնում է մի քանի գործեր և ազատում է այդ շրջանի ազգաբնակութիւնը այն նեղութիւններից, որ նա պէտք է ունենար, եթէ ստիպված լինէր դիմել զանազան ատեաններին:

Ծրագրով նորից հաստատվում է դատաւորների անփոփոխելիութիւնը, միայն դեռ վերջնականապէս չէ որոշված թէ ո՞ր հաստատութեանն է վերապահված բացառիկ դէպքերում կամ զեղծումների միջոցին հեռացնել դատաւորին՝ սենատին, թէ՛ մինիստրութեան: Սկզբունքի տեսակէտից ցանկալի է, որ այդ իրաւունքը վերապահված լինէր բարձրագոյն ատեանին, այսինքն սենատին:

Մի նշանաւոր խնդիր, այն է դատաւորներին պաշտօնի հրաւիրելը, ծրագրով վերապահված է բարձր իշխանութեան: Դատաւորները բացառապէս պէտք է լինեն նշանակովի: Սակայն զեմստվօները և ուրիշ իրաւասու հաստատութիւնները կարող են իրանց կողմից առաջարկել իշխանութեանը ցանկալի թեկնածուների ցուցակներ: Այդ առաջարկութիւնները պէտք է ունենան միայն ռեկօմենդացիաների կամ յանձնարարականների նշանակութիւն: Անդրկովկասի համար, որտեղ դատաւորները երբէք ընտրովի չեն եղել, այլ միշտ նշանակովի, ծրագիրը պրինցիպական փոփոխութիւն չէ մտցնում, իսկ ներքին նահանգներում նա կարող է, նպատակայարմարութեան տեսակէտից, վիճաբանութեան նիւթ լինել, որովհետև ընտրովի դատաւորներ ունենալու փորձը շատ դէպքերում տուել է բաւարար և մխիթարական հետևանքներ:

Գաւառամասի դատաւորների ժողովը կազմում է այն առաջին ատեանը, որ պէտք է քննի դատարանների դէմ տուած բողոքը, իսկ այնուհետև նահանգական դատարանը և դատաստանական պալատը քննում են աւելի բարձր և իրանց յատուկ իրաւասութեան ենթակայ գործերը: Այդպիսով գաւառամասի դատարանները կազմում են այն դատավարական հիմնարկութիւնները, որոնք պէտք է սփռվեն ամբողջ պետութեան մասերում և իրանց խիտ ցանցով ապահովեն ազգաբնակութեան պէտքերը թէ զուտ դատաստանական և թէ նօտարական գործավարութեան ասպարէզներում:

ՄԻ ՄԱՐԴԱՍԷՐ

Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ կոմս Հէրման Ֆօն Շտայնլէյն—Սալենշտէյն, որ վախճանվեց նորերս, կտակով թողել է 12,000 ֆրանկ յօգուտ Թիւրքիայի հայ սովեալների:

«Oeuvre d'Orient» հանդէսի հաղորդած տեղեկութիւններից երևում է, որ երիտասարդ կոմս Շտայնլէյնը մի նշանաւոր և մարդասէր անձն էր և իր ամբողջ կեանքը անց է կացրել մարդասիրական գործեր կատարելով: «Մենք այստեղ կը յիշենք—ասում է հայր Շարմըտանը—մի անուն այն առատաձեռն նուիրատուների միջից, որոնց անունը Աստուած միայն պէտք է իմանայ, որովհետև այդ անունը կրողը, կոմս Հէրման Ֆօն Շտայնլէյնը այլ ևս այս աշխարհում չէ: Նրա անունով և նրա յիշատակին մենք ստացել ենք նշանաւոր գումարներ այն Հայաստանի համար, որ «հոգին փչում է իսլամի զըզուելի հրէշների հարուածի տակ, շնորհիւ Եւրոպայի անսահման վատահոգութեան»: Թող թոյլատրվի մեզ այստեղ գովել և օրհնել այն բարեպաշտ և առատաձեռն ձեռքը, որ տարածում է գաղտնի կերպով այդպիսի առատ նուէրներ Հայաստանի մեր դժբաղդ եղբայրների օգտին, այն ընտիր հոգու և մեծ ապագայ խոստացող երիտասարդի անունով, որը մինչև իր վերջին շունչը նուիրել էր իրան բոլոր մեծ գործերին և որը, հիւանդ և դեռ երիտասարդ, երդւեցնում էր իր մեռնող ձայնով Լավիժէրի կարդինալին, պատերազմել անխնայ իսլամի դէմ, քրիստոնեայ անուան հարստահարիչների դէմ:»

Ապա հայր Շարմըտան յայտնում է, որ վախճանված երիտասարդ կոմսի անունն ու յիշատակը այնքան յարգված է զանազան տեղերում, որ նրա մահից յետոյ, նրա յիշատակին, շատ մեծ և առատ նուէրներ սկսեցին թափվել յօգուտ այն ձեռնարկութիւնների, որոնց նպատակն է ազատել ստրուկներին Աֆրիկայում, և քրիստոնեաներին Ասիայում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՈՉ ԲՈՒՐԺՈՒԱՆ

I

«Մշակի» № 46-ի և 48-ի մէջ տպված «Բուրժուան թէ աշխատաւորը» վերնագրով Բեռլինից գրված յօդուածը մի քանի այնպիսի հարցեր է շօշափում, որ անկարելի է անպատասխան թողնել: Յօդուածագիր Ա. Մ., միանգամայն սխալ ըմբռնելով «վերջը կը փոշմանէք» մեր յօդուածի միտքը, այն եզրակացութիւնն է հանել, որ իբր մենք կամեցել ենք պաշտպանել բուրժուազիայի շահերը և անտես ենք արել աշխատաւոր դասակարգի շահերը: Կատարեալ թիւրիմացութիւն. երբէք որ և է առիթով մեր յօդուածների մէջ մենք չենք պաշտպանել բուրժուազիայի շահերը ի վնաս աշխատաւորների: Այդ առաջին: Երկրորդ, «Մշակի» մէջ չէր կարող տպվել բուրժուազիական ոգով տոգորված որ և է յօդուած:

Մամուլը պարտաւոր է անուշադիր չը թողնել որ և է մի երևոյթ, որ կարող է այս և այն կերպով ազդել կեանքի վրա և յեղաշրջումներ առաջ բերել նրա մէջ: Վերջերս, մեր երկրի արդիւնագործական կեանքի մէջ նկատվեց մի խոշոր, արտակարգ երևոյթ. Անգլիայից եկած կապիտալիստներ ձգտում ցոյց տուին իրանց ձեռքը գցել Բագուի նաւթարդիւնաբերութեան գործը, որ մինչև այժմ գտնվում էր տեղացիների ձեռքում: Եւ ահա տեղացիները կամ շլանալով իրանց առաջարկած խոշոր գումարներով, կամ զգալով իրանց անկարող՝ մրցել օտարների հետ, սկսեցին հեռանալ ասպարէզից: Այդ իրողութիւնը առաջ բերեց հետևեալ պերսպէկտիվը—հայրենի արդիւնագործութիւնը շատ մօտ ապագայում կարող է անցնել օտարների ձեռքը: Եւ որովհետև այդ երևոյթի հետևանքները շատ խոր կերպով պէտք է ազդեն մեր երկրի տնտեսական և սօցիալական կեանքի վրա, ուստի ոչ միայն տեղական, այլ և ռուսաց մամուլը շտապեց իր քննութեան առարկայ դարձնել նրան: Այստեղ արդէն բուրժուազիայի և աշխատաւորի խնդիր չը կայ. այստեղ խօսքը կապիտալիզմի մասին չէ. հրապարակի վրա դրված է ոչ թէ մի ընդհանուր քաղաքատնտեսական տեսական հարց, ինչպէս աշխատաւորի և կապիտալի հարցը, որի լուծումը ապագայ դարերին է վերապահված, այլ մի աւելի մասնաւոր և գործնական հարց.— պէտք է թոյլ տալ, որ մեր երկրի արդիւնագոր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Պարիզ, ապրիլի 18-ին

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առաջիկայ մայիս ամսին տեղի պիտի ունենան ընդհանուր պատգամաւորական ընտրութիւնները: Կռիւը, կուսակցական ճակատամարտը արդէն վաղուց է հրատարակված. իսկ այսօր ընտրողական պայքարը բռնկել է ամբողջ ազգաբնակութիւնը: Պրօպագանդը տեղի է ունենում Ֆրանսիայի բոլոր անկիւններում թէ ամբիօնների և թէ մամուլի միջոցով:

Պարլամենտական ընտրութիւնները, 1875 թւի սահմանադրութեան համաձայն, տեղի են ունենում ամեն մի չորսամեակ: Ուրեմն, երրորդ հանրապետութեան հաստատվելուց յետոյ այս առաջին անգամը չէ, որ ֆրանսիական ժողովուրդը պիտի ընտրէ իր պատգամաւորներին: Եւ հետևաբար սա մի այնպիսի արտաքոյ կարգի երևոյթ չէ, որ կարողանայ հանրապետութեան ապագայի կամ ապահովութեան հարցը շօշափել: Այո՛, այդպէս է. բայց ներկայ ընտրութիւնները առանձնապէս կարևոր են. Նրանք ահագին նշանակութիւն պիտի ունենան երկրի վիճակի, հանրապետական զանազան հաստատութիւնների համար: Աւելին կասենք, նոյն իսկ կառավարչական այս կամ այն ձևի փոխելու հարց դնելու կարելիութիւնը այդ ընտրութիւններից է կախված: Ո՞վ, ո՞ր կուսակցութիւնը կը տանէ յաղթութիւնը, ձայների մեծամասնութիւնը՝ հանրապետականնե՞րը թէ հակա-հանրապետականնե՞րը. ո՞րը իր տրամադրութեան տակ կունենայ պատգամաւորների մեծ կօնտինգենտը:

—Ինչպէս, կարող է բացականչել զարմացած՝ ընթերցողը. հակա-հանրապետական կուսակցութիւն Ֆրանսիայում, 28 տարի հանրապետական կեանք ունենալուց յետոյ, և այն էլ այնչափ ոյժ ունենայ, որ կարողանայ ձայների մեծամասնութիւն շահելու յաւակնութիւնն երազել: Ընթերցողի զարմանքը և կասկածը շատ իրաւացի և ճիշդ են: Եւ իրօք, այսօր յիշեալ կուսակցութիւնը եթէ ո՛չ բոլորովին անհետացած և ջնջված պիտի լինէր, գոնէ հալ ու մաշ եղած, հոգևարքի մէջ: Այդպէս պիտի լինէր ըստ քաղաքական էվօլիւցիայի. սա էր բնական հետևանքը. բայց տեսէք, որ այդ օրէնքները զօրութիւն չունեն Ֆրանսիայի համար:

1893 թւին, նոյն իսկ 1889 թւի ընտրութիւններին, յիշեալ կուսակցութիւնը աւելի չնչին, աւելի աննշան դեր էր խաղում, քան այսօր: Եւ այդ ում շնորհիւ, ինչ հրաշքով: Ներկայ մինիստրութեան և իր «օպօրտիւնիստ» կոչված կուսակցութեան հաւանութեամբ և աջակցութեամբ: Թիւրիմացութիւններին տեղիք չը տալու համար, հարկաւոր է նկատել, որ հակա-հանրապետականները իրանք միայնակ, կասկած չը կայ, դժուար կարողանան ընտրութիւններից անմիջապէս յետոյ մի որ և է զգալի փոփոխութիւն առաջ բերել: Բայց շնորհիւ օպօրտիւնիստների, որոնց հետ նրանք այսօր թև թևի տուած առաջ են ընթանում, այսինքն յետ ու յետ մղվում, յիշեալ կուսակցութիւնը հնար կը գտնի՝ զանազան խոչընդոտներ յարուցանել և օյիններ խաղալ խեղճ հանրապետութեան գլխին: Եւ այդպէս, առաջիկայ ընտրութիւններից շատ սիւրպրիզներ են սպասվում: Ֆրանսիան գտնվում է վտանգաւոր ճգնաժամի մէջ, մի նոր կրիզիս, որի լուծման բանալին այսօր յանձնվում է ժողովրդին:

Առաջադիմականները հրաւիրում են ժողովրդի ուշադրութիւնը ներկայ ծանր մօմենտի վրա: Հանրապետութիւնը, չեշտում են նրանք, այսօր գտնվում է նոյն դրութեան մէջ, որպիսին մեզ ներկայացնում է Seize-Mai-ի նախընթաց օրը:

Ի՞նչ է այդ Seize-Mai-ը, մայիսի 16-ը:

Դա մի coup d'etat էր, որ տեղի ունեցաւ մարէշալ Մակ-Մահօնի օրով: Մակ-Մահօնը հազիւ էր հանրապետութեան նախագահ ընտրվել, որ իրան իսկոյն շրջապատեց կղերականների չէֆերով: Եւ սկսվեց րօյալիստների արշաւանքը՝ տապալել հանրապետութիւնը: Մի այդպիսի նեղ հանգամանքներում Գամբետտան էր, որ անցած հանրապետականների գլուխը, դիմադրեց այդ հոսանքին: Օր օրի վրա նոր ոյժ և զօրութիւն ստանալով անխտիր բոլոր հանրապետականների կողմից, Գամբետտան պատերազմ հրատարակեց կղերականութեան դէմ, մատնանիշ լինելով, որ վերջինս պապի հլու-հպատակն է և հետևաբար գործում է նրա հրամանների և հրահանգների համաձայն: Հանրապետականների արդար բողոքին Մակ-Մահօն պատասխանեց մայիսի 16-ի coup d'état-ով: Նա յանկարծ, առանց պատճառի, արձակեց Ժիւլ-Սիմօնին, հրաւիրեց կղերական Դը Բրօլիին, որ լուծէ պարլամենտը և նոր ընտրութիւններ նշանակէ: Պարլամենտը լուծվեց. երկիրը մատնվեց դիկտատօրական ռէժիմի, որ տևեց չորս ամիս: Հանրապետականները աւելի և աւելի սեղմվելով և միացած, ամուր բռնած հանրապետական դրօշակը՝ առաջ տարան դիմադրութեան դժուարին գործը: ընտրութիւնները տեղի ունեցան. յաղթութիւնը հանրապետութեան կողմն էր: Դը Բրօլին ցանկացաւ նորից լուծել պարլամենտը: Բայց հանրապետականների և մանաւանդ Գամբետտայի չանթահար բողոքների և արշաւանքի առաջ ստիպված եղաւ խոյս տալ:

Մակ-Մահօն փորձեց մի այլ խաղ: Նա կազմեց մի մինիստրութիւն՝ ընտրված ոչ թէ պատգամաւորական ժողովի անդամներից, այլ պարլամենտից բոլորովին դուրս անձինքներից: Օպպօզիցիան յայտնեց, որ պարլամենտը անկարող է որ և է յարաբերութիւն ունենալ մի այօրինի ձևով կազմված մինիստրութեան հետ: Կռիւը սուր կերպարանք էր ստացել: Կոտորածների և արեան հոտ էր փչում օդի մէջ: Բայց, բարեբախտաբար, զօրքը հաւատարիմ էր հանրապետութեան: Մակ-Մահօն վերջ ի վերջոյ հպատակվեց...

—

Այժմ այս երկու կուսակցութիւնները՝ հանրապետական և հակա-հանրապետական, բաւական փոխված և տարբեր գոյներով են մեզ ներկայանում: Այնպէս որ այսօր ֆրանսիական պարլամենտը իր կամարների տակ հովանաւորում է չորս մեծ կուսակցութիւն, որոնցից մի երկուսը բաժանվում են զանազան ուղղութիւնների պատկանող խմբերի.—աջակողմեան, կենտրօն, ձախակողմեան և ծայրայեղ-ձախակողմեան:

Աջակողմեանների ձգտումների հետ մենք արդէն մասամբ ծանօթացանք: Նրանք, ընդհանուր առմամբ, բոլորն էլ դէմ են կառավարութեան ներկայ ռէժիմին: Թւով 80 հոգի են: Այստեղ մենք նկատում ենք երկու խումբ՝ զուտ կղերական և րօյալիստ: Երկուսն էլ շատ սերտ կապերով միացած և շատ համերաշխ, մէկը միւսից անբաժան: Ուր մէկն է, այնտեղ է անշուշտ և միւսը:

Կղերականների իբրև շէֆ և տաղանդաւոր ներկայացուցիչ է համարվում կոմս Դը-Մեօնը, որ վերջերս ֆրանսիական ակադեմիայի անդամների շարքն անցաւ: Նրա քաղաքական դաւանանքը՝ պաշտպանել նախ և առաջ կաթօլիկ կղերի սկզբունքները: Նա ընդդէմ էր նոյն իսկ ընդհանուր քուէարկութեան: Երբ Լէօն

թեան մի խոշոր ճիւղը անցնի օտարների ձեռքը. կամ՝ օգտակար թէ վնասակար է մեր երկրի համար օտարի տնտեսական տիրապետու-թիւնը:

Այս հարցը, որ քաղաքատնտեսութեան կրնճ-ռոտ և անլոյծ մնացած հարցերից մինն է կազ-մում, մի ամբողջ գրականութիւն է ստեղծել նոյն իսկ Ռուսաստանում: Դեռ նորերս մի ռուս ուսումնական իր աշխատութեան մէջ ապացու-ցանում էր, թէ Բագուի նաւթարդիւնագործու-թեան անգլիացիների ձեռք անցնելը միանգա-մայն օգտակար է մեր երկրի զարգացման հա-մար: Անգլիայի արդիւնագործները և կապիտա-լիստները, ասում է նա, իբրև աւելի մեծ կուլ-տուրական տարր, կը նպաստեն երկրի ընդհա-նուր կուլտուրական և տնտեսական զարգացման: Այդ կարծիքը, ի հարկէ, դեռ շատ վիճելի է, որովհետև փորձը և օրինակը ցոյց են տալիս մեզ, որ, ընդհակառակը, անգլիական արդիւնա-գործական տարրի տիրապետութեան հետևանքը կը լինի տեղական տարրի տնտեսական սարկա-ցումը: Վեր առնենք Հնդկաստանը. այդ երկ-րում անգլիացիները մտցրել են մեծ կուլտուրա —համալսարան, ճեմարան, երկաթուղիներ, է-լեքտրական լոյս, բարեկարգ վարչութիւն, տեղա-կան ինքնավարութիւն, մի խօսքով եւրօպական քաղաքակրթութեան բոլոր բարիքները. բայց չը նայելով այդ բոլոր բարիքներին, հնդիկ ժողո-վուրդը գտնվում է տնտեսական սաստիկ նա-խանձելի վիճակի մէջ. նա տնտեսական կատա-րեալ սարկացման է ենթարկված, որովհետև երկրի ամբողջ արդիւնագործութիւնը գտնվում է անգլիացիների ձեռքում:

Կրկնում ենք, մենք ամենևին նպատակ չենք ունեցել շօշափել սօցիալական այնպիսի մի մեծ խնդիր, ինչպէս բուրժուայի և աշխատաւորի խնդիրը: Մենք կամեցել ենք միայն այն կար-ծիքը յայտնել, թէ օտար կապիտալիստների մուտ գործելը մեր երկրի արդիւնագործութեան մէջ վնասակար է երկրի ընդհանուր տնտեսա-կան զարգացման: Սխալ է, թէ ուղիղ մեր այդ կարծիքը, այդ ուրիշ հարց է. բայց այդպիսի կարծիք յայտնելը չէ նշանակում բուրժուազիայի շահերը պաշտպանել: Ընդհակառակը, մեր յա-ջորդ յօդուածով, մենք մտադիր ենք ապացու-ցանել, թէ նոյն իսկ աշխատաւոր դասակարգի շահերի պաշտպանութեան տեսակէտից, ամենե-ւին ցանկալի չէ օտար կապիտալիստի տիրապե-տութիւնը: Հ. Առաքելեան

ԲԱԳՈՒԻ ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂՆԵՐԻ XII ԺՈ-ՂՈՎԸ

—

Բագու, մայիսի 4-ին

Վեցերորդ նիստի զբաղմունքի նիւթը կազ-մում էր՝ նաւթահանքերի տեխնիկական մասի [illegible]

[illegible] 1895 թւի նաւթահանքերի բանւոր-ներից 38 հոգի սպանվել են, 49 հոգի ֆիզիկա-պէս վնասվել: 1896 թւին սպանվածների թիւը հասել է 48 հոգու, իսկ վնասվածներինը՝ 57-ի: 1897 թւին սպանվածների թիւը դարձել է 91, իսկ վնասվածներինը՝ 98... [illegible]

[illegible] լեզուներով գործնականապէս կը բացատրվի ի-րանց պաշտօնավարութեան անհրաժեշտ գիտե-լիքները, իսկ յետոյ աստիճանաբար կընդար-ձակվեն, կը բացվեն բաժանմունքներ և հինացած պաշտօնավարների համար:

Ն. Դաւթեան

ՌՈՒՍԱՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

—

Մայիսի 4-ին, Կորշի խումբը ներկայացրեց ի նպաստ տ. Կօշէվայի առաջին անգամ Է. Ռօս-տանի «Ռօմանտիկներ» կօմեդիան, որը մեծ ա-ջողութեամբ խաղացվում է Պարիզի «Comédie Française» թատրօնում: Ռօստանի այս կօմե-դիան մի գեղեցիկ գրվածք է և բոլորովին նման չէ ժամանակակից դրամատիկական մուզայի արտադրութիւններին: Սա ձեզ սկզբից և եթ տեղափոխում է առօրեայ կեանքից դէպի մի հեռու, իդէալական կեանքը, որը յատուկ է մի-այն ռօմանտիզմին: Ահա և բովանդակութիւնը: Երկու հին-բարեկամ-հարևաններ՝ Բէրգամէն և Պասկէնօ ցանկանում են իրանց որդոցը՝ Պեր-սինէ և Սիլվէստային պսակել և հեռացնե-լով հին պատը, որը բաժանում սրանց կալուած-ները, դարձնել ամբողջութիւն և ապրել միասին: Բայց ջահիլները, որոնք նոր են դուրս եկել ու-սումնարանից, ցնորքներով լցված են և յափշ-տակված ռօմաններով, կեանքի մէջ էլ որո-նում են նոյնը, աւելով ատում են բուրժուա-զիայի յատուկ սովորութիւնները: Այդ պատ-ճառով էլ հայրերը՝ նրանց պսակի գործին տա-լիս են ռօմանտիկական կերպարանք. ձևացնում են իրանց ոխերիմ թշնամիներ որդոց ա-ռաջ, և որդկերանցն էլ հրամայում են հեռու մնալ միմեանցից: Հայրերը մինչև անգամ հնա-րում են մի կեղծ յարձակումն՝ վարձկան Ստրա-ֆօրէլլօի միջոցով օրիորդի վրա, որի մասին սա երկար ժամանակ երազում էր և որը տեղի է ունենում ջահիլների ժամադրութեան ժամանակ: Օրիորդի ճչոցի վրա հասնում է սիրահար Պէր-սինէն և ազատում է՝ սպանելով մէկին: Ազատ-ված Սիլվեստան ընկնում է Պերսինէի գիրկը, հայրերը հիանում են երիտասարդի քաջութեամբ, հաշտվում են իրար հետ և տալիս են համա-ձայնութիւն. ջահիլները հեռանում են այդ մի-ջոցին: «Կեղծ սպանած» Ստրաֆօրելլօն վեր է թռչում գետնից, հաշիւ է ներկայացնում հայրե-րից մէկին՝ վարձատրութիւն ստանալու համար. սրանով վերջանում է առաջին և ամենալաւ գործողութիւնը, որը ներկայացնում է մի ամ-բողջութիւն: Սակայն հեղինակը էլի աւելացրել է երկու գործողութիւն, որը միայն թուլացնում է առաջինի տպաւորութիւնը: Երկրորդ գործո-ղութեան մէջ որդիքն իմանալով իրանց հայրե-րի լարած թակարդը՝ սառչում են իրարից, իսկ Պերսինէն գնում է Պարիզ բաղդ որոնելու: Երրորդ գործողութեան մէջ երիտասարդը, բե-զարած իր անաջող արկածներից՝ վերա-դառնում է հօր տունը, որտեղ գտնում է օրիոր-դին հիասթափված ռօմանտիզմից. մէջ է ընկ-նում զարձեալ նոյն վարձված Ստրաֆօրէլլօն և հաշտեցնում է նրանց, որոնք նոր սկսում են հաս-կանալ թէ կարող են սիրել միմեանց առանց ռօ-մանտիկական պարագաների և կայանում է եր-կու ընտանիքների հաշտութիւնը և միութիւնը:

Ռօստանի այս կօմեդիան, ի հարկէ, առանց պա-կասութիւնների չէ. արուեստական է մանաւանդ միջնի-մարդ Ստրաֆօրէլլօի դերը. բայց այս ա-րուեստականութիւնը և կեղծիքը համապատաս-խանում են այն «բարի ժամանակի» ոգուն, որը հեղինակը ուզեցել է պատկերացնել մեր առաջ: Պիեսան տեղ տեղ ձգձգված է: Խաղը միջակ էր: Նոյն երեկոյ խաղացին մի ուրիշ կօմեդիա՝ «Խեղճ Մակար», որի մասին անցեալ անգամ ար-դէն գրել էինք:

Thaleia

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, մայիսի 4-ին

«Մշակի» № 63-ի մէջ տպած մի նամակով պ. Խ. Մալումեան պարտք է համարել «հրապարա-կով պախարակել» այն, նրա կարծիքով, «տգեղ փաստը», որ Հրատարակչական ընկերութեան նորերս լոյս ընծայած Սենկեվիչի «Quo vadis» վէպի թարգմանութիւնը՝ կատարել է խմբագրա-կան մասնաժողովի անդամ Ս. Լիսիցեան: Նա-մակագիրը ասում է, որ մասնաժողովի անդամը չէ կարող միաժամանակ լինել քննադատ և՛ քըն-նադատվող, դատաւոր և՛ դատվող, և եթէ այդ երկու պաշտօնը միանայ մէկի մէջ, գործը կա-րող է վնասվել:

Հասարակութեան առաջ այդ հարցը պարզե-լու համար խմբագրական մասնաժողովը հարկ է համարում յայտնել հետևեալը: Ծրագրելով աշ-խատութիւնների մի մեծ շարք, Խմբագրական մասնաժողովը, ինչպէս մանրամասն յայտնել է 1896 թւի իր «Տեղեկագրի» մէջ, դիմել է 40 ան-ձանց, որոնց ինքը ձեռնհաս է համարել, առա-ջարկելով կատարել այս կամ այն աշխատու-թիւնը: Դրանց թւումն է և պ. Լիսիցեան, որին մասնաժողովը յանձնել է թարգմանել լեհերէն բնագրից Սենկեվիչի յիշեալ վէպը, ապա ընդու-նել է կատարած թարգմանութիւնը, քննելով նրան սահմանված կարգով, այնպէս, ինչպէս ընդունվում են դրսից ներկայացրած աշխատու-թիւնները: Մասնաժողովի անդամը իր կատա-րած գործի քննութեան մէջ որ և է մասնակցու-թիւն չէ ունենում. նա այդ դէպքում քննողի, դատաւորի դեր չէ կատարում, այլ մնում է լոկ իբրև քննվող, դատվող: Հետևաբար գործը չէ կարող վնասվել այն հանգամանքից, որ կա-տարողը եղել է մասնաժողովի անդամներից մէկը:

Մասնաժողովը մի և նոյն ժամանակ չէ կարող չը յայտնել իր զարմանքը, որ պ. Մալումեանը կարողանում է ենթադրել որ և է «տգեղ» վե-րաբերմունք մասնաժողովի կողմից: Նա չատ լաւ գիտէ, որ առաջին անգամը չէ, որ մասնա-ժողովի անդամը գործ է կատարում ընկերու-թեան համար: Մի քանի տարի առաջ ինքը, պ. Մալումեան, խմբագրական մասնաժողովի ան-դամ էր և իր ստորագրութեամբ ընդունել է մասնաժողովի որոշումները, որոնցով երեք գործ էր յանձնվում նոյն մասնաժողովի անդամներին: Հետաքրքրական է՝ որ պ. Մալումեան այն ժա-

---

XIII-րդը հրավիրեց ֆրանսիական րոյալիստներին՝ յարել հանրապետութեան, Դը Մէնը և շատ ուրիշները հնազանդվելով պապին՝ ը ն դ ու ն ե ց ի ն, մ ի ր ա լ ի ե ա ն հանրապետական աւա-զանի մէջ... Բայց պէտք է խոստովանած և այդ ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ այս հաշ-տութիւնը, միութիւնը հանրապետութեան հետ, [illegible] «Figaro», «Gaulois», [illegible] «Autorité», [illegible] թեան պահպանողական տարրը կազմում: Պահ-պանողական և առաջադիմական, երկու հոսանք, որ գոյութիւն ունեն գրեթէ ամենուրեք: Բայց Ֆրանսիայի պահպանողականները մի այլ բնորոշ գոյն են կրում, որ ճշգրիտ թարգմանվում է «օպ-պորտիւնիստ» տերմինով: Այդ անունը շատ հա-րազատօրէն՝ արտայայտում է նրանց էութիւնը: Հայերէնի մէջ ճիշդ մի և նոյն միտքը պարու-նակող բառ չը կայ. կը նշանակէ յարմարվող՝ ժամին, դիպուածին, հանգամանքներին:

Օպպորտիւնիստ կուսակցութեան եթէ չասենք նախահայրը, գոնէ մեծ ոյժ և մի յայտնի ուղ-ղութիւն տուողն եղաւ Գամբետտա: Շատ ան-գամ են Գամբետտայի երեսովը նետել «օպոր-տիւնիստ» բառը: «Այո, մենք օպորտիւնիստներ ենք, պատասխանում էր նա, բայց և հանրա-պետական»: Եւ այս տեսակէտից Գամբետտայի գործերը միշտ համապատասխանել են իր խօս-քերին, որ նա ջերմեռանդ պաշտպան, պահա-պանն էր հանրապետական սկզբունքներին: Այժմ դարձրէք ձեր աչքերը և դիտեցէք նշանաւոր հռետորի աւանդապահ սաներ, կողմնակից կոչ-վող այսօրվայ օպորտիւնիստներին: Նայեցէք, տեսէք, ո՛րքան, ո՛ր աստիճան են նրանք հան-րապետական: Դուք ուշադրութիւն մի՛ք դարձ-նի նրանց ֆրազների վրա, գործերը քըքրեցէք:

Le cléricalisme, voilá l'ennemi! «Կղերակա-նութիւնը, ահա թշնամին», բացականչում էր Գամբետտա: Եւ մենք քիչ վերև տեսանք՝ ինչ-պէս էր նա կռւում այդ թշնամու դէմ: Իսկ այսօրվայ օպորտիւնիստներից ո՞րը կարող է գէթ մի անգամ նոյն նշանաբանը հրապարակօրէն կրկնել: Օ՛հ, ո՛չ. կղերականութիւնը. նա նրանց սերտ բարեկամը, նրանց նեցուկ-պատնէշն է. չէ՞ որ նրա շնորհիւն է, որ կառավարութեան ղեկը իրանց ձեռքին է:

Ներքին գործերի ներկայ մինիստր Բարտու, երբ հասարակ պատգամաւոր էր, գրում էր, որ ոչ մի հանրապետական մինիստրութիւն երբէք չը պիտի համաձայնվի մնալ իր պաշտօնի մէջ, եթէ նա պարլամէնտում այլ ևս զ ու տ հ ա ն-ր ա պ ե տ ա կ ա ն մեծամասնութիւն չէ վայելում: Այժմ հարցրէք նոյն Բարտուին. «Քանի ամիս կամ շաբաթ կը տևէր քո իշխանութիւնը, եթէ աջակողմեանների փրկարար քուէները չը լինէին. քանի անգամ դու գետնին զարկված պիտի մնա-յիր, եթէ կղերականները քեզ ձեռք չը կարկա-ռէին. նրանց շնորհիւն է, որ դու քարշ ես տա-լիս քո գոյութիւնը:» Բայց Բարտուն չէ՞ որ օ-պորտիւնիստ է. նա մի կարծիք ունի, երբ հա-սարակ պատգամաւոր է, այլ է՝ երբ մինիստր:

Բնականաբար օպորտիւնիստները իրանց կող-մից մի քանի բարեհոգութիւններ պիտի անէին ի-րանց պահապան-հրեշտակ դաշնակից եղբայրնե-րին: Եւ ահա կղերականութիւնը նորից գլուխ է բարձրացնում, յանդուգն դառնում: Նա այսօր օր ցերեկով և ո՛չ գաղտագողի ընտրողական պայքարին է մասնակցում. հազար ու մի միջոց-ներով՝ խոստովանքի, քարոզի, շրջաբերական-ների, իր թեկնածուների համար հող պատրաս-տում: Մինիստրութիւնն այդ տեսնում և լռում է: Լռում է, որովհետև իր հաւանութեամբն է այդ ամենը սարքվում: Դէպի առաջ, ուրեմն, յանուն կղերական սկզբունքների, քաջ օպորտիւ-նիստներ: «Միրաբոյի, Դանտոնի որդիքը, Գամ-բետտայի աշակերտները դէպի Կանօսսա տանող ճանապարհի վրա են», գրում է Կլեմանսօ: Այո, ցաւալի է, բայց դա արդէն մի տխուր իրողու-թիւն է:

Օպորտիւնիստ կուսակցութիւնն ունի և մի քանի երիտասարդ տաղանդաւոր ներկայացու-ցիչներ, ինչպէս Դըշանէլ, Պուանկարէ: Երիտա-սարդ և պահպանողական, ինչ աններդաշնակ միութիւն: Երիտասարդութիւն և յետադիմու-թիւն, մի անորմալ երևոյթ, անախրօնիզմ: Դեռ չը ծաղկած, հազիւ կոկոն ձգած, թորշոմել, չոր-րել, տերևաթափ լինել.—ինչ տխուր տեսարան: Բարեբաղդաբար, այդ տեսակ չորացած և ծե-րածին երիտասարդների թիւը շատ փոքր, բա-ցառութիւններ է միայն: Յիշեալ երկու երիտա-սարդի ծրագրի հիւթը՝ պաշտպանել գոյութիւն ու-նեցող statu quo-ն: Ֆրանսիական հողի վրա ամեն բան կատարեալ է: Անշարժ թողնենք, ոչինչ չը փոխենք: Բայց, ներողութիւն. Դըշանէլ առա-ջարկում է մի երկու ռէֆօրմ, ինչպէս, օրինակ, պարլամէնտը իրաւունք չունենայ «վայր գցել մի-նիստրութիւնը:» Ուրեմն վերջինս այլ ևս պա-տասխանատու չը լինի պատգամաւորական ժո-ղովի առջև: Այս արդէն ultra օպորտիւնիզմ է:

Ա ր տ ա ք ի ն ք ա ղ ա ք ա կ ա ն ու թ ի ւ-ն ը օ պ ո ր տ ի ւ ն ի ս տ ն ե ր ի ր ե ժ ի մ ի օ ր ո վ: Հանօտօն նրա մարմնացումն է: Մեր թիւրքահայ եղբայրներին քաջ յայտ-նի է այդ քաղաքականութեան տուած արդիւն-քը. աւելորդ է ուրեմն դրա մասին երկարել: Ֆրանսիական մամուլը, ի հարկէ ո՛չ ամբողջը, այլ նրա անկախ, անկաշառ, ազնիւ ներկայա-ցուցիչները անդադար հարուածել, պախարակել են Ֆրանսիայի անուան, փառաւոր անցեալին անվայել սուլթանամոլ քաղաքականութեան այդ սար ընթացքը: Բաւականանանք միայն յիշել այստեղ Հանօտօին տուած մի տիտղոս՝ Հ ա ն օ-տ օ-փ ա շ ա, որ նա աշխատում է օր օրի վրա արդարացնել:

Եւ այսօր Ֆրանսիան, 1789 թւի, ազատու-թեան օրրան Ֆրանսիան, շնորհիւ ձեզ, պ. օ-պորտիւնիստներ, այնպէս է փոփոխված, տակն ու վրա եղած, որ նա ոչ թէ մի հանրապետու-թիւն է, այլ նրա պարօդիան: Liberté, Egalité, Fraternité. հանրապետական այդ բարձր նշանաբանը, որ դուք ձեր հռետորական դարձ-ւածքների մէջ, թող փչելու համար, սիրում էք յաճախ կրկնել, միմիայն դատն ժպիտ է յարու-ցանում: Ձեր հարևան Վիլհելմի երկիրն անգամ աւելի ազատ է:

Ի՞նչ է տուել այդ կուսակցութիւնը. ինչ ժա-ռանգութիւն է թողնում նա իր յաջորդներին: Մի փառաւոր անցեալ. բեղմնաւոր գործունէու-թիւն: Իբրև նմուշ յիշենք միայն մէկը, որ պը-սակում է վերջին 10—15 տարվայ նրա քաղա-քականութեան շրջանը. Պանամայի սկանդալը՝ Եւ այսօր նա գլուխը կապուցինի գլխարկ ծած-կած, ոտքերը Պանամայի ցեխի մէջ չըմփչըմփա-լով՝ պիտի նախագահէ 1898 թւի ընտրութիւն-ներին:

Ահա ձեզ grosso modo ներկայ մինիստրու-թեան կուսակցութիւնը: Նրա օրգանները՝ «Temps», «Journal des Débats», «République Française», «Matin», «Echo de Paris», «Journal» և այլն:

(Կը շարունակվի)

մանակ «թէ անկողմնապահութեան զգացմունքներին և թէ ասողջ դատողութեան» դէմ չէր համարում այդ բանը:

Նախագահ մասնաժողովի՝ Ա. Բաբախանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, մայիսի 6-ին, Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագաւոր Կայսր Նիկոլայ II-ի ծննդեան տօնն էր: Այդ առիթով Թիֆլիսի Սիոնի մայր եկեղեցում, հայոց Վանքի մայր եկեղեցում և միւս դաւանութեան տաճարներում կատարվեցին գոհացողական մաղթանքներ: Տօնի պատւին ճառով քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառված էր:

—

Խորհուրդ ենք տալիս Կ. Պօլսի հայոց լրագիրներին արտատպել Բարձրագոյն կարգադրութիւնը, որ վերաբերում է Թիւրքահայ գաղթականների վերադարձին, որպէս զի Թիւրքաց Հայաստանի մէջ այդ կարգադրութիւնը յայտնի լինի, և նոր գաղթականներ չը գան դէպի Կովկաս: Այդ մասին պէտք է հոգայ և Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանը: «Մշակի» և Կովկասի ուրիշ լրագիրների մուտքը արգելվում է Թիւրքիա և այդ հանգամանքը կրկնակի պարտք է դընում Կ. Պօլսի հայոց հիմնարկութիւնների վրա՝ հոգալու այդ մասին:

—

Թիֆլիսի ռուսաց լրագիրներից մի երկուսը սովորութիւն ունեն մ ա ն ր ա մ ա ս ն արձանագրել մեր դումայի հռետօրների ճառախօսութիւնները, երևի ցանկանալով անմահացնել բեմբասացութեան այդ մարգարիտները ապագայ սերունդների համար: Մի-մի աչքի անցկացնելով այդ արձանագրութիւնները, մենք զարմանում ենք մեր նոր քաղաքագլխի՝ պ. Եւանգուլօվի նախագահական ձևերի վրա: «Ես այդպէս եմ կամենում», «ես այդպէս վճռեցի», «ես ձեզ կը զրկեմ ձայնից», «ես այդպէս պիտի անեմ»,— ահա սովորական ֆրազները, որ հոսում են նրա շրթունքներից՝ դումայի դահլիճում, ձայնաւորների առաջ: Մի բոպէ մարդ կարծում է, որ այդ խօսքերն արտասանողը ոչ թէ ը ն տ ր ո վ ի պաշտօնեայ է, այլ մի... ինչ կամենում էք, բայց ոչ քաղաքագլուխ...

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ Թիֆլիսում հիմնվում է մի նոր բարեգործական ընկերութիւն. նրա նպատակն է հայթայթել Թիֆլիսի աղքատ ազգաբնակութեան էժան, ձրի և առողջարար սնունդ: Նա պէտք է կոչվի «Թիֆլիս քաղաքի էժանագին, ձրի ճաշարանների ընկերութիւն»: Նոր ընկերութեան կանոնադրութիւնը արդէն կազմված և ներկայացրված է իշխանութեան հաստատութեան:

—

Այս օրերս Մոսկվայում լոյս տեսաւ՝ 7-րդ և լրացրած հրատարակութեամբ Գրիգոր Ջանշիևվի «Эпоха великихъ реформъ» յայտնի գիրքը: Հեղինակը յատկացրել է երաշտութիւնից փչացածների օգտին գրքի 1200 օրինակի արդիւնքը:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգում սկսել են այն ժողովի նիստերը, որ զբաղված է Կովկասի և Անդրկասպեան երկրի երկաթուղիների հաղորդակցութեան կանօնաւորութեան խնդրով:

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ այսօր, հինգշաբթի, մայիսի 7-ին, երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին, չերամապահական կայարանում տեղի կունենայ այգեգործական ընկերութեան նիստը, որի պարապմունքները կը լինեն. 1) Լ ի ն դ է ի զեկուցումը Օզուրգեթի գաւառի գիւղացիների մրգաբուծութեան մասին. 2) Ժ ու կ օ վ ս կ ու զեկուցումը Պրիկումի շրջանի այգեգործութեան մասին, 3) Սինօպ այգու ծաղիկների ցուցահանդէսը և 4) Ընթացիկ գործեր: Նիստին կարող են ներկայ լինել և կողմնակի անձինք:

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղի պօստահեռագրատան կառավարիչ Կազիմիրօվ և նրա օգնական Րօմանօվ, իրանց գործած զեղծումների պատճառով, արձակված են պաշտօնից: Րէվիզոր Կօվալևսկու քննութիւնից երևաց, որ նըրանք ծախսել են մասնաւոր մարդկանց «վերադիր» վճարից և այլ փողեր, մօտ 2,000 րուբլի: Գործը յանձնված է դատաստանական քննիչին»:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 29-ին կայացաւ կօնցէրտ յօգուտ Բաղմանլար թաղում բացված ռուս-թրքական դպրոցի: Մասնակցում էին մեր երգիչ պ. Ն. Շահլամեան և յայտնի ջութակահար պ. Վասիլև: Բացի պ. Շահլամեանի գեղեցիկ երգերից, հասարակութիւնը մեծ բաւականութիւն ստացաւ պ. Վասիլևի հրաշալի նուագից: Պարոնը մասնակցել է առաջին երկու կօնցէրտներին ևս: Արևելեան եղանակները ջութակի վրա նա հասցրել է զարմանալի կատարելագործութեան, բայց ափսոս, որ այդ ա ր և ե լ ե ա ն եղանակներն անգամ չը գրաւեցին գանձակեցիներին թատրօն մեծ քաղմութեամբ: Պ. Վասիլեվ հազիւ թէ համաձայնվի կրկին անգամ այնպիսի առատութեամբ շռայլել իր տաղանդի արդիւնքները գանձակեցիների առաջ, որոնց համար «զուռլն իր դհօլ» աւելի գին ունի, քան ամենահանճարեղ գեղարուեստագէտը:

—

ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, ապրիլի 28-ից. «Ապրիլի 22-ին, դարձեալ մի խումբ գաղթականներ, 41 հոգուց բաղկացած, Վանի Արճէշ գաւառից թափվեցին Կաղզուան: Նրանք անցեալ աշնանից բնակվելիս են եղել Ալաշկերտի գիւղերում, և երբ սարերը բացվել են ձիւնից՝ անցել են դէպի մեր կողմը: Ինչպէս երևում է, դարձեալ սկսվում է գաղթականութեան հոսանքը: Ցանկալի է, որ անցեալ տարվայ նման լաւ հոգատարութիւն լինի: Մինչև այժմ կանօնաւոր խնամատարութիւն չէ լինում, միայն երկու կամ երեք անգամ ցամաք հաց է բաժանվում և ուրիշ ոչինչ: Որովհետև ոչ նշանակված բնակարան կայ և ոչ էլ հոգացող առանձին մարդ, ուստի շատ անգամ գաղթականները մնում են պատերի տակ ժամերով քաղցած, մինչև որ և է մի բարեսիրտ մարդ կամ բացատրում է թէ ուր պէտք է գիմել, կամ ինքն է կերակրում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՎԱՆՈՒՄ

—

Ժամանակէ մը ի վեր Վանայ վարժարանները շատ անկերպարան վիճակի մը մէջ կը գտնուին և ինքնինքնիս պարտաւորված կը զգանք հացի խնդրի հետ մտածել նաև կրթութեան խընդիրը, որ այնչափ հեռու է գոհացուցիչ վիճակ մը ունենալէ: Համառօտակի ներկայացնենք մեր տեղական վարժարաններու արտաքին վիճակը միայն՝ և անոնց մէջ յաճախող աշակերտներու թիւերուն հետ մէկտեղ՝ ընթերցողին բաղդատութեան ձգենք զայն՝ անցեալ ու ներկայ վիճակներուն մէջ եղած տարբերութիւնը և յետադիմութեան կամ առաջադիմութեան աստիճանը որոշելու համար:

Այգեստանի վարժարանները

	Աշակերտ. Թիւը:
Նորաշէնի, Ցայնկոյններու, Ս. Յակոբի երեք միացեալ թաղերու վարժարանները	430
Արարուց վարժարան	200
Սանդխտեան աղջկանց վարժ . . .	330
Երամեան բարձրագոյն » . . .	230
Բիւզանդեան տնական » . . .	130
Պ. Մամբրէի տնական » . . .	30
Ամերիկեան աղջկանց » . . . (մաս մը գիշերօթիկ) . . .	200
Ամերիկեան Արամեան » . . . (մաս մը ցորեկօթիկ,) . . .	150
Ամերիկ. գիշերօթիկ որբանոց (արական)	200
Քաղաքամէջի վարժարանները	
Ցիսուսեան արական վարժարան . .	130
Շուշանեան աղջկանց » . . .	30
Համագումար	2060

Իսկ դադրած և կամ փակված վարժարաններն են՝ Արարուց աղջկանց վարժարանը՝ որ ունէր 400 աշակերտուհի, Ցայնկոյններու աղջկանց վարժարանը, որ ունէր 300 աշակերտուհի, Հայկովայից վարժարանը՝ 150 աշակերտներով և Արարուց վարժարանի Ուսումնարանի բաժինը՝ որ ունէր 150 աշակերտ:

Գալով Վանայ արուարձանները համարվող գիւղերուն, անոնք թէև ասկէ առաջ ունէին վարժարաններ, բայց հիմա հատ մը գոյութիւն չունի անոնց մէջ. նոյն բանն է նաև հեռաւոր գիւղերուն համար ալ: Ձենք գիտեր թէ որուն ուշադրութիւնը հրաւիրենք կրթական գործին այս անկարգ վիճակին վրա, որ հաւասարապէս պարուրած է քաղքին վարժարաններն ալ, քիչ շատ բացառութեամբ: «Մասիս»

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—

Լօրդ Սօլսբիւրիի այն ճառը, որ խօսում էր մեռնող և ուժեղացող ազգերի մասին, սաստիկ կատաղութիւն էր պատճառել Սպանիայում, ուր ամենքը այդ ճառի մէջ տեսան ակնարկ սպանիական ազգի վերաբերմամբ: Այդ դժգոհութիւնը այնքան մեծ էր, որ լօրդ Սօլսբիւրի հարկադրված եղաւ հեռագրել սպանիական արտաքին գործերի մինիստրին թէ ինքը իր ճառի մէջ ի նկատի չէ ունեցել Սպանիան և իր ակնարկը թոյլ ազգերի մասին՝ չէ վերաբերում սպանիացիներին:

Ամերիկայից ստացվող լուրեր արտահանող եւրոպացիները ամեն օր հեռագիրներ են ստանում, որ իրանց տուած պատուէրները չեն կատարվի: Վաճառականութիւնը միլիօնների վնաս է կըրում: Այս հանգամանքը կարող է ճնշող ներգործութիւն ունենալ ամերիկացիների վրա: Ամերիկան ահագին վնասներ է ստանում, որովհետև ունի մեծ արդիւնաբերութիւն, մինչդեռ Սպանիան կորցնելու բան չունի, քանի որ աղքատ է, ոչ առնելու բան ունի, ոչ ծախելու: Ըստ երևոյթին, սպանիական կառավարութիւնը վճռել է շահագործել այդ հանգամանքը. յոյս ունենալով որ ամերիկացիները երկար չեն դիմանալ այդ ահագին վնասներին, նա աշխատում է ձգձգել պատերազմը, եթէ չէ կարող ջախջախել ամերիկական ուժերը: Հէնց այդ մտքով է, որ սպանիական նաւատորմը, որ ճանապարհվել էր ամերիկացիների դէմ, վերադարձաւ Կադիկս:

Եւ ամերիկացիները հարկադրված եղան փոխել իրանց պատերազմական ծրագիրը. սկզբում նրանք վճռել էին նախ ոչնչացնել սպանիական նաւատորմը և ապա գործողութիւններ սկսել Կուբայի դէմ: Այժմ, սպանիացիների խուսափողական ջանքերը տեսնելով, Միացեալ Նահանգները սկսել են զօրքեր ուղարկել թէ դէպի Կուբա և թէ դէպի Կանարեան կղզիները, որոնք նոյնպէս Սպանիային են պատկանում: Միաժամանակ վճռված է օգնական բանակ ուղարկել Ֆիլիպինեան կղզիները: Ամերիկան ծախսեր չէ խընայում իր սկսած գործը գլուխ բերելու համար: Յայտնի է, որ ամերիկական կօնգրէսը 50 միլիօն դոլլար նշանակեց պատերազմական ծախսերի համար: Այդ գումարը սպառված է և այժմ մըտադրութիւն կայ 500 միլիօնի մի փոխառութիւն անել պատերազմական ծախքերի համար: Եթէ ի նկատի ունենանք, որ այսքան ահռելի ծախքեր և զոհեր անում են մի դժբախտ կղզի ազատելու նպատակով, կը հասկանանք, թէ որքան դժուար է մարդկային իրաւունքներ պաշտպանելը մեր ժամանակներում: Ամերիկան կը դիմանայ այդ վիթխարի զոհաբերութիւններին, բայց Սպանիան, որ առանց այդ էլ տնանկ ու խեղճ մի երկիր է, բոլորովին կը քայքայվի նիւթապէս: Բայց որքան օգուտ կունենար նա, եթէ ձեռք վերցնէր Կուբայից... Շովինիզմը, ազգային պարծենկոտութիւնը թոյլ չէ տալիս, որ ազգերը միմեանց հետ խաղաղ կերպով վճռեն արդարադատութեան վրա հիմնած դատերը:

Սպանիայում շարունակվում են անկարգութիւնները: Մադրիդի ժողովուրդը հանգստացել է և առաջվայ պէս վազում է նայելու ցուլամարտերին: Հավաննայից 1000 սպանիացիներ փախան: Ամբոխը կանչում էր նրանց ետևից. «Վախկոտներ»...

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Նիւ-Եօրկ, ապրիլի 20-ին

Թիւրքահայերի աղէտները լայն ասպարէզ են բացել մի կարգ դիմակաւորված խաչագողների առաջ: Այդ տեսակ խաչագողների բանակին պատկանում են ամեն դասակարգի մարդիկ՝ կղերական կոչում ունեցող՝ բողոքական երէցներ, սարկաւագներ, նաև ամեն դաւանութեան բժիշկներ, ուսանողներ, և այլն: Սրանց շարքում պակաս տեղ չեն գրաւում օտարազգի՝ ասօրիներ, վաղուց պաշտօնանկ միսիօնարներ, որոնք, առանձին խմբակներով, քաղաքից քաղաք, գիւղից գիւղ թափառելով, յօգուտ Հայաստանի տառապեալների նպաստներ էին հաւաքում:

Այժմ, Ամերիկայի ժողովրդի ուշադրութիւնը դարձել է մի ուրիշ կողմ: Կուբայի խնդիրը տենդային դրութեան մէջ է դրել Միացեալ-Նահանգները և ժողովուրդը լարված ուշադրութեամբ հետևում է սուր կերպարանք առած այս խնդրին. նա ժամանակ չունի զբաղվելու երկրորդական խնդիրներով, ուստի և կիսով չափ մոռացվել են թիւրքահայերը. և այս պարագան սահմանափակել է մանր մունր խաչագողների ասպարէզը: Սակայն, տեսնել խաչագողների գործ դրած ամենաստոր, խարդախ միջոցները, տեսնել այդ անսիրտ անբարոյականների ոճրագործութիւնները, որ տառապեալ ժողովրդի վիճակից օգտվելով՝ նոյն ժողովրդի անունով շահագործում են բարեսիրտ ամերիկացիներին, տեսնել, սառում ենք, և լաւ, լոյս աշխարհ չը հանել նըրանց վատութիւնները, նշանակում է խրախուսել նրանց ստոր արարքը:

Առաջ բերենք խաչագողութեան մի քանի փաստեր: Տեղական մի թերթի մէջ՝ մի ականատես հարց է առաջարկում պատ. Ֆիլեանին թէ՝ «Ո՞ւր մնաց այն տասնեակ հարիւրներով հանգանակված դոլարներն յանուն ազգի տարաբաղդ կարօտելոց, սկսեալ 1894 թւի Սասնոյ կոտորածէն մինչև ցարդ»: Նա ասում է, որ Ֆիլեան, պատելով Ամերիկայի լայնածաւալ երկիրը՝ քաղէ քաղաք, մոգական լապտերներով ներկայացնելով Հայաստանի աղեխարշ և արիւնաներկ տեսարանները, բարձրաձայն աղաղակում էր. «Կատարեցէք ձեր քրիստոնէական պարտքը, սիրեցէք ձեր քրիստոնեայ հաւատակիցները և օգնութեան հասէք հալածուող թշուառներուն և բիւրաւոր որբերուն: Անցեալ տարի այդ նոյն մարդը, տեղական հայ առևտրականների ժողովարանում քարոզելիս՝ ի միջի այլոց անամօթաբար պախարակում էր Միացեալ-Նահանգների ժողովրդին՝ իրանց չափազանց ժլատութեան և արծաթասիրութեան համար: Սակայն ժլատ ժողովրդի «ի նպաստ տառապելոց» տուած դոլարներով ինքը գնել է Նիւ-Եօրկում փառաւոր տուն և չէ ուզում հաշիւ տալ հէնց նրա համար, որ ժլատներին իր գայլի արտասուքներով այնպէս է հմայել, որ վստահ է, թէ նրանք հաշիւ չեն պահանջի իրանից...

«Hew-York-Herald»-ի թղթակիցը Նիւ-Հէվընից գրում է. «Սեխմոն Եարփուզլեան անունով հայը, իր հինգ տարեկան աղջիկը բռնաբարելով՝ 15 տարվայ բանտարկութեան դատապարտվեցաւ»: Մարդկային պատկերը կրող այս հրէշը, այս ստոր արարածը, պատուելիութեան քողի տակ՝ Թիւրքիայում մանուկի սուտ դերն էր վարում կոտորածից առաջ և կոտորածի միջոցին, կատարել է նաև թշուառներին նպաստ բաժանելու պաշտօնը և շատ անգամ բռնված է գողութեան մէջ: Բայց երբ Թիւրքիայում այլ ևս ցամաքում են շահի աղբիւրները, հրէշ պատուելին վերցնում է իր չորս տարեկան աղջիկը և կծիկը դնում դէպի «կաթ և մեղր բղխող»՝ Ամերիկա. աղջիկը տեղաւորում է Նիւ-Հէվընի որբանոցում և մինչև կոկորդը խրվում խաչագողութեան ճուրբ արհեստի մէջ: Սովորաբար ամսէնը երկու օր որբերին իրաւունք է տրվում մնալ, եթէ ունի, հօր, մօր կամ բարեկամների մօտ. ճիւաղը, իր հրէշային գործողութիւնը կատարելուց յետոյ, երեխային ուղարկում է որբանոց, ուր անմեղ զոհը նուաղած ընկնում է և վարժուհիները եղելութիւնը ստուգելով՝ յայտնում են կառավարութեանը: Հրէշին խիկոյն ձերբակալում են. առաջին հարցաքննութեան ժամանակ ուրանում է, բայց երկրորդ հարցաքննութեան միջոցին՝ երբ զոհին հարցնում են, ով արաւ, նա, ճիւաղին մատնացոյց անելով՝ ասում է «հայրիկս արաւ»: Հրէշի գօտկից հանում են մօտ 400 թըրքական և ամերիկական ոսկի և դատապարտում 15 տարի բանտարկութեան:

Միացեալ-Նահանգների խորքերից այս ձմեռ՝ յունվարին, Նիւ-Եօրք էր եկել հայ քահանայի տարազով մի ասորի, որ պատահմամբ մտնում է հայոց ճաշարանը: Այս վարպետ խաչագողը իրան ներկայացնում է թիւրքական խժդըժութիւնից հալածված հայ քահանայ, բայց երբ հարց ու փորձով ուզում են ստուգել իր որտեղացի լինելը, շուարած խաչագողը խոյս է տալիս և աներևութանում Նիւ-Եօրքի փողոցներում: Երկրորդ օրը «World»-ի մէջ կարդում ենք. «Երէկ Նիւ-Եօրքի փողոցներում անսովոր երևոյթով թափառող մի հայ քահանայի՝ հետաքրքիր երեխաները ձիւնդնդի բռնեցին և անհամար ձիւնագնդի հարուածների տակ թափառական քահանան շնչասպառ ընկաւ ու այժմ հիւանդանոցում խնամվում է»: Իր ժամանակին հերքվեցաւ:

Մի ասորի ևս, աստուածաբանական ուսանող, լսելով որ Նիւ-Եօրքում մի հարուստ տիկին շատ համակրում և օգնում է Թիւրքիայից հալածված հայերին, ինքն էլ ներկայանում է տիկնոջը, հնամաշ հագուստներով և արտասուքը աչքերում պատմում, թէ ինչպէս քիւրդերը սպանեցին իր ծնողներին, աւագ եղբայրներին և ինքը երեսի վրա թողված՝ հարազատ եղբայրների տասնեակ որբերի համար սախված է մուրալ: Այս միջոցին իր ուսանող ընկերներից մինը յանկարծ ներս է մտնում և խաչագողը աներևութանում է:

Մի այլ ասորի, որին պատահմամբ հանդիպեցինք Նիւ-Եօրքում, եթէ հաւատանք իր ասածներին, որպէս թէ Թաւրիզի միսիօնարութեան կողմից պատգամաւոր է ուղարկված՝ Միացեալ-Նահանգներում մի խոշոր հանգանակութեան ձեռնարկելու յօգուտ Թաւրիզի և Սալմաստի թիւրքահայ գաղթականութեան: Մենք կասկածում ենք այս պատմուածքի ճշդութեանը, ուստի ցանկալի է, որ Թաւրիզի միսիօնարութիւնը հրապարակով հաստատէ կամ հերքէ այս բանը, որով միսիօնարների վստահութիւնն ի չարը գործածելու առաջը կառնվէր և չարագործները հեշտութեամբ չէին կարող շահագործել ամերիկուհիներին:

Կարճ ժամանակամիջոցում մեզ այսքանը աջողեցաւ ստուգել: Դեռ քանի-քանի հրէշաւոր խաչագողութիւններ կան թաղված մթութեան մէջ:

Հ. Արզումանեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ալժիրում, պատգամաւորական ընտրութիւնների պայքարի ժամանակ, յաղթանակը տարաւ յայտնի հակասեմիտական Դրիւմօն: Այդ յաղթութիւնը մեծ ոգևորութիւն է առաջ բերել Ալժիրում: Դրիւմօնի օրգան «Télégramme» լրագիրը, որ հրատարակվում է Ալժիրում, յայտնում է թէ Դրիւմօնի յաղթութիւնը նշանակում է. 1) պատերազմ հրէաների դէմ, 2) վրէժխնդրութիւն՝ Դրէյֆուսականների ձեռքով պղծված ֆրանսիական դրօշակի համար: Գերմանական «Köln. Zeit.» լրագիրը գտնում է, որ Դրիւմօնի ընտրութիւնը պէտք է առաջ բերի հրէաների բանի կամ կամաւոր գաղթականութիւնը Ալժիրիայից, որովհետև այսուհետև շատ ծանր կը լինի նրանց վիճակը այդ երկրում:

—«Петерб. Вѣдомости» լրագիրը ստացել է Լօնդօնից, ապրիլի 30-ից հետևեալ սեփական հեռագիրը. «Սպանիական նաւատորմը վերադառնում է Կադիկս. Սպանիան հակումն է ցոյց տալիս խաղաղութիւն կնքել. լուրեր են պտըտում, որ օտար պետութիւնները արդէն միջամտել են ամերիկօ-սպանիական վէճին և առաջարկել են Սպանիային դաշնագիր կնքել, յայտարարելով Կուբայի անկախութիւնը և վճարելով 200 միլիօն դոլլար պատերազմական տուգանք:»

—Լէյպցիգի համալսարանի պրօֆէսօր Վայգանդ հրատարակել է նորերս մի աշխատութիւն, որով ուզում է ապացուցանել, թէ Մակեդօնիան պէտք է համարվի բօլգարական երկիր և միայն բօլգարները օրինական իրաւունք ունեն նրա վրա: Նոյն միտքը քարոզում է Վայգանդ և ամբիօնից: Գերմանացի գիտնականի աշխատութիւնը, ի հարկէ, մեծ համակրութեամբ ողջունվեց Բօլգարիայում, բայց գերմանական մամուլը իր դժգոհութիւնը յայտնեց, ասելով, որ մի գերմանացի պրօֆէսօրի կողմից մեծ անտակտութիւն է պաշտպանել ամբիօնի վրայից այն ազգի յաւակնութիւնները, որի քաղաքականութիւնը հակասում է Գերմանիայի քաղաքականութեան: Դուրս է գալիս ուրեմն, որ գիտութիւնն ևս պէտք է համակերպվի քաղաքականութեան:

—Ռումինիայի Բուխարէստ մայրաքաղաքում երկու ամսից ի վեր սկսել է հրատարակվել մի թիւրքերէն լրագիր «Սաադը—Միլլէթ» (ձայն ժողովրդի) անունով, իբրև օրգան երիտասարդ թիւրքերի կուսակցութեան. խմբագիրն է Կադրի-բէյ, Սիլիստրիայի վերջին թիւրք նահանգապետի որդին: Թիւրքաց դեսպանը դիմեց իր կառավարութեան անունից ռումինիական կաբինէտին, պահանջելով դադարեցնել լրագիրը և արտաքսել Կադրի բէյին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս յայտնի է, վերջին ժամանակներս գիտնական հնագէտները հայերի նախահայր համարում են հաթ կամ հեթիթ ազգը, որ ապրել է հին ժամանակներում և թողել է բընորոշ արձանագրութիւններ: Հաթերէն գրութիւնների ճիշդ ամփոփումը դեռ չէ կատարվել ամբողջովին, որովհետև նիւթի պակասութիւն է զգացվում: Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ» ամսագրի մայիսեայ համարում նկարված են երկու կնիքներ, որոնց վրա պահպանվել են հաթերէն արձանագրութիւններ: Կնիքները արծաթեայ են, գրերը փորագրված: Այդ կնիքները գտնվում են այժմ Թիւրքիայի Կեսարիա քաղաքում հնավաճառ Յարութիւն Ինճիրճեանի մօտ: Նրանք սերված են Մալաթիայի կողմերից: Արծաթները այնքան մաքուր և փայլուն են, որ կարծես նոր թափված լինեն և տառերը նոր փորագրված: Ցիչեալ Ինճիրճեան քսան երեսուն տարիներից ի վեր զբաղված է հին դրամներ ժողովելով և ծախելով:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԱՄԵՐԻԿՕ-ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

ՄԱԴՐԻԴ, 6 մայիսի: Բարցէլօնայի ծովային իշխանութիւնը հրաման տուեց թոյլ չը տալ, որ առևտրական մեծ նաւերը ճանապարհ ընկնեն, որովհետև մտադրութիւն կայ զինաւորել նրանց՝ որպէս օժանդակ կրէյսերներ:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 6 մայիսի: Սամպսօն տեղեկացրեց ծովային մինիստրութեանը, որ վճռել է գնալ դէպի հարաւ, դասաւորել այնտեղ նաւերը, Սանտ-Եագօի և Սիէնֆուգոսի մուտքերը փակելու համար, արգելել պաշար հասցնելը Հաւանայի զօրքին, և մի և նոյն ժամանակ ուժեղացնել հարաւային թոյլ նաւատորմը:

—

ԲԵՐԼԻՆ, 5 մայիսի: «Post» ասում է, որ Չէմբէրլէնի ճառը պոմուկ գցեց Անգլիայի սահմաններից շատ հեռու տեղերում: Ֆրանսիական լրագրները նրան դրդիչ են անուանում. գերմանական մամուլի մի որոշ մասը նոյնպէս վատ է վերաբերվում նրան, որովհետև Անգլիայի դէմ Գերմանիայի ունեցած գաղթականական-քաղաքական դժգոհութիւններից շատերը, գլխաւորապէս, վերագրվում էին Չէմբէրլէնի դիմադրութեանը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 մայիսի: Հրատարակված է Բարձրագոյն հրաման, որով հաստատվում են այն կանոնները, որոնք ձեռք պէտք է առնվեն արգելելու՝ որ ժանտախտը մուտք չը գործի Եւրոպական Ռուսաստանի ծովային ճանապարհներով:

ԲՈՒԴԱՊԷՇՏ, 6 մայիսի: Ֆալկ դիմեց կոմս Գօլուխօվսկուն հարցմունքով. «Ճիշդ է արդեօք «Frank. Zeitung» լրագրի հաղորդած լուրը, որ իբր թէ Աւստրօ-Ունգարիայի և Ռուսաստանի մէջ պայմանագիր է կնքված:» Գօլուխօվսկի պատասխանեց. «Այդ հարցին ես կարող եմ պատասխանել կարճ և պարզ.—«Frank. Zeit.»-ի հաղորդածը՝ կոպիտ սուտ է:»

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մայիսի 5-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	.	94 ր.	60 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ „ „	.	46 „	$17^1/_2$ „
Պարիզի վրա 100ֆրանկ „ „	.	37 „	35 „
Պօլուիմպերիալ	.	— „	— „
Մաքսային կուպօնները	.	149 „	— „
Բօրսային դիսկօնտ	.	$5^1/_4$ „	6%,
4% պետական ռէնտա	.	101 „	— „
4% ներքին փոխառութեան	.	100 „	— „
$4^1/_2$% դըաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի		— „	— „
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	.	$100^1/_2$ „	— „
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	.	$285^1/_2$ „	— „
Նոյնը „ երկրորդ —	.	247 „	— „
5% դըաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.		218 „	— „
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	.	— „	— „
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5%	.	101 „	— „
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	.	$100^1/_2$ „	— „
Օդէսայի — —	.	$100^3/_4$ „	— „
Թիֆլիսի — —	.	$100^1/_4$ „	— „
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	.	„	— „
Նոյնը — — 5% —	.	„	— “
Քութայիսի կալ. բանկի. 6%	.	„	— „
Նոյնը — — 5%	.	„	— „

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 1 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 30 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 15 րօպէին: Բ ա թ ո ւ մ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 6 րօպէին. Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 7 ժամ և 10 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 55 րօպէին. Բ ա թ ո ւ մ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 15 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 34 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 34 րօպէին: Բ ա գ ո ւ է հասնում ցերեկվայ 1 ժամ 2 րօպէին:

Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 35 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 9 ժամ 12 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս առաւօտեան 11 ժամին: Բ ա գ ո ւ է հասնում առաւօտեան 6 ժամին:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին նեարդային հ.

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ—$10^1/_2$—$11^1/_2$ ժ.: կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն:

Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—$11^1/_2$—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^1/_2$—$2^1/_2$ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՁԷ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—$6^1/_2$—7 ժ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Տ. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
109—150 Բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, մայիսի 7-ին,
Առաջին անգամ նոր պիէս, Կայսերական թատրոնի ռէպէրտուարից, նոր դեկորացիաներով և զգեստներով:

ВЕНИЦЕЙСКIЙ ИСТУКАНЪ

Մոսկվայի կեանքի պատկեր XVII դարի, 4 գործ. Գնէդիչի:

Մասնակցում են՝ տ.տ. Միրօնովա, Ռօմանօվսկայա, Շարօվիէվա, Մուզիլ-Բօրօզդինա, Օմուտօվա, Միրսկայա, Զօրինա, Դուբրօվսկայա, պ.պ. Գրէկօվ, Սաշին, Վեսղօվսկի, Կօնստանտինօվ, Տուգանօվ, Սմօլեակօվ, Սվէրչկօվ, Մօսկվին, Մօխէեվ, Իւրիեվ, Կօլօսօվ:

Սկիզբը 8 ժամին երեկոյեան:

ԱՆՕՆՍ. Վաղը դերասանուհի Ն. Ն. Մուզիլ-Բօրօզդինայի բէնէֆիսին կը ներկայացվի I «Шутники», կոմ. 4 գործ. Օստրօվսկու, II առաջին անգամ նոր պիէսս «Не пойманъ не воръ», պատկեր 1 գործ. Ա. Ս. Սուվօրինի: 1—1

ՎԵՐԻՆ ԱՂԴԱՆԻ

ուսումնարանը ամառվայ երեք ամսում ՎԱՐՁՈՎ է տրվում: Գիւղի օդը և ջուրը մաքուր և առողջարար: Ուսումնարանի առաջով գնում է համանուն՝ կարմրախայտով յայտնի՝ գետակը, հրաշալի լողարանով: Դիմել՝ Մեսրոպ քահանայ Եղիլեանին՝ Ք ա ր վ ա ն ս ա ր ա գիւղ: 1—3

ԼԱՅՊՑԻԳԻ հայ ճեմարանական ընկերութիւնը խնդրում է պ.պ. հեղինակներին ու թարգմանիչներին, իրանց աշխատութիւններից կամ թարգմանութիւններից մի մի օրինակ ուղարկել Լայպցիգի հայ ճեմարանական ընկերութեան գրադարանի համար: Հասցէ. Akademische Lesehalle, Leipzig. 5—5

Ռուսերէն, հայերէն, թուրքերէն, և մասամբ ֆրանսերէն իմացող մի Ե Ր Ի Տ Ա Ս Ա Ր Դ, որ ունի կեանքի բազմակողմանի փորձառութիւն, ծառայութեան—գործակատարութեան տեղ է խնդրում: Դիմել Հայոց Բարեգործական ընկերութեան գրասենեակը: 3—3

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԷՋՄԻԱԾՆԵՑԻՈՑ

Ս. Գէորգ եկեղեցու յարգելի ծխականներին խնդրում եմ ներկայ գտնվել առաջիկայ կիրակի, մայիսի 10-ին, առաւօտեան 10 ժամին նոյն եկեղեցու ուսումնարանի շինութեան մէջ կայանալիք ԾԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ, որի պարապմունքի առարկան լինելու է եկեղեցու մուտք ու ծախսի նախահաշուի քննութիւնը:
2—2 Երէցփոխ՝ Գրիգոր Նախշունեանց

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆԻ

Գիւղատնտեսական գործիքներ եւ մեքենաներ

Բացատրական բառարանով և 250 նկարով: Հրատարակութիւն Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան:
ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊԷԿ.
Դիմել՝ ТИФЛИСЪ Общество изданiя армянск. книгъ, Баронская, 12. 10—40

ԲՕՐԺՕՄԻ ՄԷՋ

վարձով է տրվում երեք ամարանոց Միքայէլեան—Նաբերեժնայա փողոցի վրա, 9, 5 և 3 սենեակներ խոհանոցներով, կահ կարասիքով, դաշնամուրով և ջրով: Պայմանների համար դիմել Ա. Մանթաշեանի գրասենեակը, Միջին փողոցում: (ո. ե. հ. չ.) 5—6

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ ԽՆԱՄՈՂ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

վարչութեան նախագահը յայտնում է ընկերութեան անդամներին, որ մայիսի 10-ին, երեկոյեան 7 ժամին, Քաղաքային Դումայի դահլիճում

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

է հրաւիրվում, որի քննութեանը պէտք է ենթարկվեն հետևեալ հարցերը՝ ա) յանձնաժողովի հաշիւը 1897 թւի համար. բ) Ընկերութեան վարչութեան հաշիւը 1898 թւի համար. գ) Վարչութեան նախահաշուի հաստատումը 1898 թւի համար և դ) Վարչութեանը և թաղական հոգաբարձուներին տրվող հրահանգների հաստատումը երեխաներին պաշտպանելու վերաբերմամբ: Հաշիւը և նախահաշիւը ու հրահանգը անհրաժեշտ յաւելուածներով տպվում են և տպվելուց յետոյ կուղարկվեն ընկերութեան անդամներին: 2—3

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ
Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթեւեկ, կիսաթօշակաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստում է գ ի մ ն ա զ ի ա ն ե ր ի, կ ա դ ե տ ն ե ր ի կ օ ր պ ո ւ ս ի, ռ է ա լ ա կ ա ն և ա յ լ ո ւ ս ո ւ մ ն ա ր ա ն ն ե ր ի հ ա մ ա ր:

Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած: Ո ւ ս ո ւ մ ն ա ր ա ն ո ւ մ ո ւ ս ո ւ ց ա ն ո ւ մ ե ն բ ա ր ձ ր ա գ ո յ ն ո ւ ս ո ւ մ ն ա ւ ա ր տ ա ծ մ ա ս ն ա գ է տ ն ե ր, գ ի մ ն ա զ ի ա կ ա ն ո ւ ս ո ւ ց ի չ ն ե ր: Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց և ընդհանուր), բնական գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն:

Հասցէն. ТИХЛИСЪ, Гановская ул., № 11. 3-րդ գիմնազիայի մօտ: (հ) 3—10

ՅԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ ԳՆԵԼ

Կովկասեան և Անդրկովկասեան ողջ կենդանիներ, ինչպէս՝ եղջերուներ, գետարներ, պախրիներ, տուրաներ, ջէյրաններ, վայրի ոչխարներ, քօշեր, վայրի այծեր, վայրի էշեր, վագրներ, ընձիներ, յօվազներ, ջահիլ արջեր և այլն: Նոյնպէս զանազան թռչուններ, ինչպէս են՝ հաւալուսներ (պէլիկան), կարմրաթևեր, կռունկներ, փասեաններ և այլն:
Միխայլօվսկայա փող. № 106, բակում, տուն Բարամովի:
3—6 Գուգօ Վինկլէր

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, մայիսի 13/25-ին ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐՐԻԿ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արմօլին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կոլիւբեակինսկայա հրապարակ: ՆՈՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին: (ե. հ. չ.) 4—20

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 6 Мая 1898 г. Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Меликъ ул. № 13